

Foto uit een privé-archief waarin een jonge vrouw een ANWB-zeilcursus volgt van de EFZ, 1944

Buitenland

Het eerste bericht over een zeilschool staat in de Haagsche Courant van 8 augustus 1910. De gepensioneerde vice-admiraal Barandon is in Kiel met een zeilschool gestart. In 1936 verschijnt in het tijdschrift *Revue der Sporten* een paginagroot artikel met de kop 'De zeilen geheschen!' over de zeilschool op het Thunermeer in Zwitserland. Ook in ons land werften twintig jaar lang cursisten in advertenties voor verre locaties zoals het Berner Oberland. In 1938 kopt de Telegraaf: 'Zwedens zeilschool, een unieke instelling'. Er zijn 41 deelnemers uit Nederland naar de zeilschool in Zweden geweest. Ook in 1939 gaan jongens en meisjes van 15-20 jaar naar de Svenska Seglarskolan in Karlskrona.

Van zeil-les naar zeilschool

Het woord zeilschool verschijnt in Nederland voor de eerste keer in april 1938 met advertenties van 'Zeilschool Oost' in Amsterdam van W.B. Jonkmans: 10 lessen voor f 7,50 (boot inbegrepen). Na zes advertenties is de zeilschool alweer van het toneel verdwenen. De Leeuwarder Courant meldt begin juli 1941

Zeilschool, de plezierigste school!

De waterkampen die werden gehouden tussen 1915 en 1938 waren de voorlopers van het instituut 'zeilschool'. We hebben ze besproken in de vorige Spiegel. De eerste zeilschool startte in Nederland pas laat; tachtig jaar geleden in Sneek. Hoe ging deze speciale vorm van onderwijs van start?

Door: **Simon Schermerhorn**

Naast die waterkampen (zie SdZ 2021.6) werd er ook bij watersportverenigingen zeilinstructie gegeven. Of je leerde het zeilen van je familie. Kinderen van eigenaren van een groter plezierjacht leerden het zeilen soms van de betaalde schipper. Vanaf 1915 begon de padvinderij met de eerste zeeverkenneren. Maar waar kon je verder het zeilen leren?

Vanaf 1923 verschijnen kleine advertenties waarin zeilonderricht/zeilles door particulieren wordt gevraagd en aangeboden, zoals: 'Eerstbeginnende wenscht praktische zeillesen' of 'Geroutineerde zeiler heeft nog eenige uren disponibel voor zeilles'. Midden jaren dertig wordt het aanbod zakelijker: 'Zeilles f 2,- per dag, min. 3 personen' of: '5 lessen à f 7,-'. Zeilscholen bestonden nog niet.

Zeilinstructie uit een boek

Een schriftelijke 'Zeilles in een tjotter' verscheen al in 1889 in 'Nederlandsche Sport'. In 1920 schreef C.H.M. Philippona het boek 'Het zeilen'

(met allerlei vaartuigen, ter spelevaart en ten wedstrijd). De lezer wordt beloofd: 'geen lange reeks van drooge theorieën, saaie beschrijvingen en zwaar te verduwen kost'. In het boek staat een zeilles in een tjotter zoals in 1889 en een zeilles met een scherp vaartuig.

Het standaardwerk *De Zeilsport* van H.C.A. van Kampen verscheen in 1924. Een Twaalfvoetsjollezeiler vertelde eens dat hij zijn eerste rakken zeilde met Van Kampens boek op schoot.¹

In het tijdschrift *Meisjesleven* uit 1935 schreef Nap Ages een pakkend verhaal met zeilinstructies voor meisjes. In mei 1942 worden zelfs op de radio zeillesen voor de jeugd uitgezonden via 'Hilversum I' onder het vrolijke motto 'de wind in de zeilen'.

Maar waar leerde je dat zeilen nou echt in de praktijk?

1 H.C.A. van Kampen, de vader van de zeilsport, door Anton Wegman (SdZ 2005.7, 8 en 9)

GODDELIJKE INGEVING

Bijzonder was het initiatief van de 'Vinea Domini'-zeilkampen bedacht door de paters Augustijnen in Wytmarsum aan de Blauhúster Puollen bij Greonterp voor katholieke jongens en meisjes (vanaf 1959 tot 2002). De huidige Vinea-zeilscholen in Langweer en Oudega zijn een voortzetting van het werk van de paters. In de zomer van 2022 wordt het Openluchtspel over de legendarische 'Vinea Domini'-zeilkampen opgevoerd aan de Blauhúster Pollen. (Zie ook Facebook: @LokaasjeTeaterBlauhus. De foto is gemaakt met toneelspelers, die de drie paters uitbeelden die op zoek zijn naar een geschikte plek voor hun zeilschool.

2 Jongedames vragen **ZEILLES** tegen billijke conditie. Brieven met prijsopgave onder T 10680, H.blad.

ZEILSCHOOL OOST 10 lessen f 7.50
W. B. Jonkmans, Wakkerstr. 20 B I.

ZEILLES aangeboden in ruil voor
AUTORIJLES. T 8000, Hbld.

rechtsboven: Uitsnede uit een schilderij van Murk Kuipers, voorstellend een Vinea Domini Zeilkamp

links, van boven naar onder:
Zeilles gevraagd door 2 dames;

Een geïllustreerde advertentie van de Hollandse Zeilschool met lessen op de Kaag;

Een fraai uitgevoerd diploma van de EFZ, gedateerd augustus 1942 (coll. Fries Scheepvaart Museum);

Bij gebrek aan zeilscholen werd er onderricht gevraagd van andere zeilers;

Zeilschool Oost was waarschijnlijk de allereerste zeilschool van Nederland, maar stopte alweer snel

dat er plannen zijn om aan het Hotel-Paviljoen bij het Sneekermeer een zeilschool te vestigen. Dat wordt de 'Eerste Friesche Zeilschool' (EFZ) waar Tom Kasemier, Hepke Stam en Gerard Wuring de mannen van het eerste uur zijn. In het oude logo staat 1941 als jaar van oprichting. In 1942 organiseert de ANWB twee waterkampen in Sneek, waarbij de technische leiding wordt uitgevoerd door de EFZ. Per week is plaats voor 12 dames en 12 heren en zijn er 8 verschillende schepen beschikbaar. De belangstelling is groot, maar vooral van 'Hollanders'. De Friezen staan zelf nog vreemd tegenover deze nieuwheid. Het succes levert publiciteit op. Polygoon stuurt zelfs een fotograaf naar Sneek om het nieuwe fenomeen vast te leggen. Het behalen van een zeildiploma was in 1944 nog nieuws: de Venlosche Courant meldde dat Max Munnich de eerste gediplomeerde zeiler in Venlo is en dat 'de ANWB zeilers kweekt die de kunst verstaan'. Max vertelde over de 'Eerste Friesche Zeilschool' het volgende: 'Ik had gedacht een weekje op vakantie te gaan, maar

daar kwam ik bedrogen mee uit. Het had meer weg van een kostschool. We werden zoodanig gedrild, dat we 's avonds moe en half gek van het blokken en van het touw knopen naar bed gingen'.

Volgens Max zakte zelfs een kapitein van de grote vaart voor de praktijk met 5 7/8, waar hij 6 punten had moeten hebben. In het artikel staat ook dat er gewerkt wordt aan een mogelijk verplicht vaarbewijs. Dat werd, bijna 50 jaar later, in 1992 ingevoerd, maar alleen voor snelvarende of grotere motorjachten.

Onderscheid

Door de concurrentie proberen de zeilscholen zich te onderscheiden. Op de Kaag wordt geadverteerd met "Overdag zeilen, 's avonds dansen" en er komen grotere aantrekkelijke advertenties. De 'Nederlandse zeilschool' van J.P. 'Ko' de Neve speelt vanaf 1946 op de Kaag een belangrijke rol. In de zeilschool 'It Beaken' in Heeg bestieren heit en mem Piersma vanaf 1946 tot 1977 de zeilschool met de tjotters, die tot 1995 in gebruik blijven op deze zeilschool.

De 'Eerste Friesche' biedt inmiddels een toercursus aan op de Friese meren en het IJsselmeer voor meer gevorderde zeilers: illustrator Gerard van Straaten (1924-2011), maakte de pentekening van de zeilsloep *Bornrif* tijdens de toercursus in 1947. Gerard Wuring commandeert op het voordek de cursisten. Hij heeft jaren later in Uitweltingerga de zeilschool 'de Wilgenhoek' opgericht. In 1947 wordt het op Loosdrecht druk met drie zeilscholen. In 1951 wordt de eerste varende zeilschool met de grote zeiltalk *Horizon* in Friesland gesignaleerd. In Sneek krijgen zeven jongens les op de EFZ om als tweede of derde man in wedstrijden te kunnen fungeren. Daar wordt ook

boven: Zeilles anno nu in de 16 m² op de Wijde Aa

onder: Zeeland volgde pas na ruim 20 jaar het voorbeeld van Friesland met een "Eerste Zeeuwse Zeilschool", die heet tegenwoordig "De Viking"

een Jeugdzeilschool met 24 leerlingen opgericht, die onder leiding van Heppie Stam (EFZ) 4 boten (type Pluis) laat bouwen. Tien jaar later worden in Sneek door een groep meisjes en jongens op de zolder van de HBS negen Flitsen gebouwd, want de jeugd ontbreekt op het water: 'Er is liefhebberij genoeg, maar de boten zijn anders te duur.'

(Internationale) ontwikkelingen

In 1954 start de 'Eerste Friesche Zeilschool' een samenwerking met de 'World Travel Association'. In de zomer komen een aantal weken 20-30 Engelse jongeren voor een zeilcursus naar Sneek. Een journalist hoort bij een bezoek aan de EFZ 'Hollands, Frans, Engels en zelfs Duits'. Ook andere zeilscholen zijn in trek bij buitenlandse cursisten. Op de zeilschool wordt geklaagd over het kennisniveau van de leerlingen: mensen uit de stad hebben bijvoorbeeld geen flauw idee van de windrichting.

In 1956 begint in Grouw de NJHC-zeilschool 'Oer 't Hout' en op het Leekstermeer start de 'Zeil-school Drenthe'. *Het Vrije Volk* vat de ontwikkelingen rond de zeilschool samen: er zijn in 1956 vier door de ANWB erkende Bonds-zeilscholen: in Sneek, Loosdrecht, de Kaag en Vinkeveen. Samen worden die elk jaar bezocht door zo'n tweeduizend leerlingen, die merken dat zeilen veel ingewikkelder is dan autorijden door het

ontbreken van een rem en achteruit. Toch is na een zeilweek iedereen van mening dat de zeilschool 'de prettigste school is die ze ooit bezocht hebben'. Bij de 'Eerste Friesche Zeilschool' was dat trouwens geen vanzelfsprekendheid. Daar werd 's avonds hard gestudeerd op de theorie van bijvoorbeeld het Binnenaanvaringsreglement. Directeur Stam was behoorlijk streng. Een oud-leerling vertelde dat iemand in de Houkesloot te dicht voor een motorschip langs was gevaren. De cursist werd op de fiets naar Sneek gestuurd om excuses aan te bieden. De EFZ stond hoog aangeschreven, want daar kreeg je niet zomaar een diploma.

Professionalisering/zakelijke aanpak

Aan het einde van het zeilseizoen 1956 kun je bij de EFZ op voor het examen Z.I. (Zeil-Instructeur). Bij de informatie staat een waarschuwing. 'Denk erom, alleen mensen die stévig in de zeil-(gym)schoenen staan kunnen mededingen naar het diploma Z.I.'. Studenten van het Delftsche Corps richten in 1957 de zeilschool 'Brielse Maas' op, waarmee ze f 7.000 hopen te verdienen voor hun sociëteit. Deze zeilschool werd vanaf 1960 'hofleverancier' voor de KNR&ZV 'de Maas' en bestaat nog steeds. 'Zeilschool Nieuwkoop' begint in 1958 en adverteert tot en met 1992.

In de periode 1965-1968 ontstaan in Friesland

OVERZICHT VAN EEN AANTAL ZEILSCHOLEN DIE OPGERICHT WERDEN IN DE PERIODE 1938-1970 EN DIE NOG STEEDS BESTAAN OF LANG HEBBEN BESTAAN

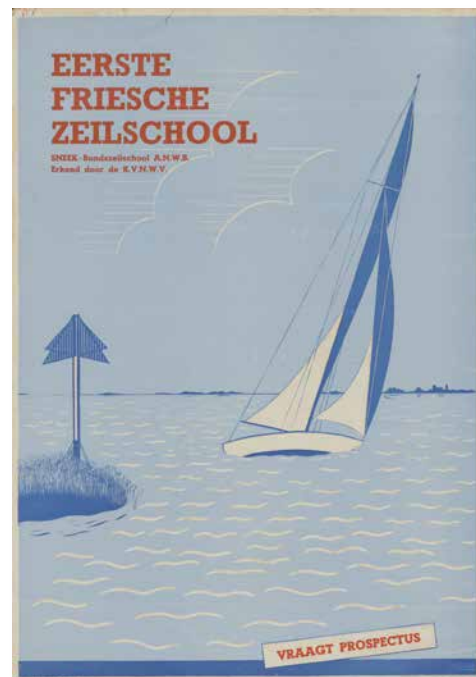
Vanaf	t/m	Naam zeilschool	Locatie	Bijzonderheid
1941	1988	Eerste Friesche Zeilschool	Sneek	
1943	1966	Eerste (N-)Hollandsche Zeilschool	Loosdrecht	Gebr. Willem en Jan Serry
1946	1988	Nederlands(ch)e Zeilschool	De Kaag	J.P. 'Ko' de Neve
1946	heden	Zeilschool 'It Beaken'	Heeg	
1951	1966	Zeilschool Simmerwille	Loosdrecht/Kuikhorne	
1951	1978	Zeilschool Bestevaer	Aalsmeer	
1953	1994	Zeilschool de Kaag	De Kaag	
1956	heden	Zeilschool 'Oer 't Hout'	Grou	
1957	heden	De Brielse zeilschool	Brielle	Delftse studenten
1958	1992	Zeilschool Nieuwkoop	Nieuwkoop	Dick Schaap (1958-1964)
1959	2002	Vinea Domini	Greonterp	Nu Vinea Langweer + Oudega
1963	1976	Zeilschool Friesland	Grou -Sneek	
1964	1989	Zeilschool 'de Wilgenhoek'	Uitwellingerga	
1964	heden	Eerste Zeeuwse Zeilschool	Veere	Nu: "De Viking"
1965	heden	Zeilinstituut 'de Bird'	Heeg	
1965	heden	Zeilschool 'Het Molenhuis'	Woudsend	
1965	1970	Zeilschool "de Noordeinder"	Nieuwkoop	
1967	1983	Zeilschool 'Elan'	Terhorne	
1967	1974	Klipper Zeilschool 'De Hoop'	Leeuwarden	Nu: Friesland Charter
1967	heden	Zeilschool 't Stekelbaarsje'	Elahuizen	
1967	heden	Zeilschool 'de Veenhoop'	De Veenhoop	Familie Zandstra
1968	heden	Zeilschool Pean	Grou/Nes	
1969	heden	Zeilschool 't Garijp'	Goingarip	
1970	heden	Zeilschool 'Het Veerse Gat'	Veere	

een hele serie zeilscholen waarvan Het Molenhuis, 't Stekelbaarsje, de Veenhoop, Pean, Zeil-instituut 'de Bird' en de klipperzeilschool 'de Hoop' nog steeds bestaan. In 1970 hebben vijf van de veertien 'geselecteerde' zeilscholen zich verenigd in de O.F.Z. (Organisatie Friese Zeilscholen). De wildgroei aan zeilscholen komt de kwaliteit niet altijd ten goede. In 1973 worden door de PFZB (Provinciale Friese Zeilscholen Bond) 27 zeilscholen in Friesland getoetst, waarvan een groot deel niet aan de eisen voldeed. Er zijn zeilscholen waar de cursisten als haringen in een ton zitten in plaats van maximaal vier cursisten per schip.

Malaise en professionalisering

In 1985 hebben de 75 zeilscholen in Nederland, de helft in Friesland, al een aantal jaren te maken met een afnemende belangstelling veroorzaakt door de neergaande economie. In de jaren zeventig werden er zestienduizend zeilboten per jaar verkocht, in 1985 amper tweeduizend. De daling van het geboortecijfer, de interesse van de jeugd in pony- en kanokampen en beunhazen die klanten inpikken van de officiële zeilscholen spelen een rol. Maar de belangrijkste boosdoener is de surfsport: die is goedkoper, sneller en spectaculairder. Deze dip in de belangstelling is men inmiddels weer te boven gekomen.

De Stichting CWO (Commissie Watersport Opleidingen) is vanaf 1985 het samenwerkingsverband tussen Hiswa en het Watersportverbond en heeft een uniform diplomasysteem voor vaaropleidingen geregeld. Er zijn nu in totaal 180 bij het CWO aangesloten vaarscholen/verenigingen. Het CWO-systeem kent diverse disciplines zoals (jeugd)-zeilen, windsurfen en catamaran. Voor ieder discipline bestaan drie diploma's: met Diploma I beheers je de basisvaardigheden, Diploma II staat voor zelfstandig varen onder normale omstandigheden en met Diploma III kun je zorgen voor een veilige vaart t/m Beaufort 6. Instructeurs hebben een speciaal diploma met het hoogste niveau opleider en/of examinerator. Op de website www.hiswa.nl staan overzichtelijk 37 CWO-zeilscholen vermeld, waarvan 16 in Friesland. 18 Zeilscholen verzorgen zeilweken voor jeugdzeilers en er zijn 15 zeilscholen voor volwassenen. De Polyvalk, Laser Pico en Optimist zijn de meest gebruikte boten maar veel zeilscholen hebben ook snellere bootjes aangeschaft voor meer sensatie. In de tachtigjarige geschiedenis hebben de zeilscholen zich ontwikkeld tot een professionele bedrijfstak waar leren en plezier prima gecombineerd worden. Op de website www.zeilscholen.nl werken 17 zeilscholen samen en kun je ook online een boeking regelen.

Poster van de EFZ, erkend als Bondszeilschool van de ANWB en KVNWW. (coll. Fries Scheepvaart Museum)

Meer informatie: www.moente.nl/zeilschool

Reacties/opmerkingen graag naar:

s.schermerhorn@planet.nl

Via Youtube is de film te zien uit 1960 'Een meisje leert zeilen' (op zeilschool 'It Beaken').

Dé Platbodem-verzekeraar van Nederland

EERDMANS
jachtverzekeringen
HILBORN LUNDS

Telefoon 0514 56 36 55, Lemmer www.eerdman.nl

NIEUWBOUW, REPARATIE, RESTAURATIE VAN HOUTEN KLASSIEKERS

G.A. KROES & ZN. BOOTBOUWERS

FRIESE WEG 4, 8267 AD KAMPEN, TELEFOON 038-331 26 84 / 06-411 90 821
E-MAIL kroesbootbouwers@gmail.com www.kroesbootbouwers.nl

- Jaaropleiding botenbouw
- Cursussen in houtbewerking
- Projectbegeleiding

Ambachtelijk Botenbouw Centrum
De Schans 20B | 3813 TW Amersfoort
Tel: 06 50215733 | www.botenbouwcentrum.nl